

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Lausuntopyyntö 19.4.2016 STM061:01/2012

Henkilöstömitoituksen tarkistaminen iäkkäiden palveluissa

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Valviralta lausuntoa ehdotuksesta tarkistaa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi vuonna 2013 annettua laatusuositusta. Hallitusohjelman liitteen 6 kirjauksen mukaan laatusuositusta tarkistetaan henkilöstön määrän (vanhusten ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoitusta nykyisestä 0,5:stä 0,4 työntekijään asukasta kohti), tehtävärakenteen ja osaamisen osalta.

Valviran tehtäviin on kuulunut vuodesta 2010 alkaen sosiaalihuollon valtakunnallinen valvonta sekä vuodesta 2011 alkaen yksityisen sosiaalihuollon valtakunnalliset lupahallinnon tehtävät. Valvira esittää sosiaalihuollon valvonnasta ja lupahallinnosta saatujen kokemusten perusteella lausuntonaan seuraavaa:

Hoitohenkilöstön mitoitus

Ikääntyneet ihmiset asuvat kotona entistä pitempään ja tehostettuun palveluasumiseen siirtyvien uusien asukkaiden hoivan tarve on suuri.

Yksityisten sosiaalipalvelujen lupahallinnossa vanhusten tehostettua palveluasumista koskevien (muutos)lupien käsittelyn yhteydessä selvitetään toimintayksiköissä asuvien henkilöiden palvelujen tarvetta. Yksityisten sosiaalipalvelujen lupahakemusten käsittelyn yhteydessä on selvitetty asukkaiden palvelujen tarvetta RAVA- mittaustietoihin sekä MMSE-mittauksiin (muistitesti) perustuen. Päähavaintona voidaan pitää sitä, että toimintayksiköiden asukkaiden RAVA-indeksien keskiarvot ovat selvästi yli 3.00 ja muistitestien mukaan pääosalla asukkaista on vähintään keskivaikea muistisairaus. Näin ollen tehostetun palveluasumisen asukkaat tarvitsevat nykyisin pääsääntöisesti erittäin runsaasti hoitoa ja hoivaa.

Hallitusohjelman tavoite alentaa vanhusten ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoitusta nykyisestä 0,5:stä 0,4 työntekijään asukasta kohti merkitsee käytännössä huomattavaa työntekijämäärän alentumista tehostetun palveluasumisen toimintayksiköissä.

Henkilöstömitoituksen alentaminen hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti tarkoittaisi esimerkiksi 30-paikkaisessa yksikössä 3 työntekijän vähennystä, 45-paikkaisessa 4,5 työntekijän ja 60-paikkaisessa yksikössä 6 työntekijän vähennystä. Toimintayksikön hoitotyön vuosittaisesta työpanoksesta katoaisi suosituksen muutoksen myötä toimintayksikön koosta riippuen useita

tuhansia työtunteja. Valviran arvion mukaan *mitoitussuosituksen lasku vähentää toimintayksiköiden hoivahenkilöstön määrää 20 prosenttia.*

Taulukko: Henkilöstömitoituksen laskun vaikutus hoivatyöntekijöiden määrään toimintayksiköissä

Toimintayksikön koko	Työntekijät (0,5 mitoituksella)	Työntekijät (0,4 mitoituksella)	Vähennys (lkm/suht.osuus)	Työtuntien vähennys *
30 paikkaa	15	12	-3 / (- 20%)	5959
45 paikkaa	22,5	18	-4,5 / (-20%)	8939
60 paikkaa	30	24	-6 / (-20 %)	11918

*Laskuperusteena on ollut yhden kokoaikaisen työntekijän työpanos vuosityöaikana 1986,4 tuntia (viikkotyöaika 38,2 h x 52 viikkoa).

Lisäksi tulee huomioida, että yksityisiä vanhusten tehostettua palveluasumista koskevat lupapäätökset on tehty keskimäärin mitoituksella 0,55 työntekijää asukasta kohti (vaihteluväli 0,525-0,6). Tällöin suositusmitoituksen muutoksen vaikutukset ovat vielä merkittävämpiä.

Valvira katsoo, että alentamalla vähimmäismitoitusta asiakkaiden oikeus hyvään ja laadukkaaseen hoivaan ja hoitoon ei toteudu.

Lähiesimiesten laskeminen osaksi henkilöstömitoitusta

Valviran näkemyksen mukaan lähiesimiesten huomioiminen henkilöstömitoitukseen vain sillä osuudella, kun he osallistuvat välittömään (asiakaskohtaiseen) hoitotyöhön on edelleenkin perusteltua. Hyvällä johtamisella ja toiminnan organisoinnilla turvataan asiakkaiden saaman hoivan ja hoidon laatu ja henkilöstön työhyvinvointi.

Toimintayksikön vastuuhenkilön roolia on syytä korostaa, koska valvonta on entistä enemmän yksiköiden omavalvontaa. Johtaja vastaa omavalvonnan toteutumisesta ja henkilöstön sitouttamisesta omavalvontaan. Valviran keväällä 2016 tekemän ikäihmisten kaltoin kohtelu –kyselyn perusteella voidaan todeta, että omavalvonta ja siihen liittyvät ohjeet ja niiden noudattaminen vähentävät mm. asiakkaisiin kohdistuvaa kaltoin kohtelun riskiä toimintayksikössä.

Valvira toteaa, että laadukkaan johtamisen varmistamiseksi lähiesimiesten työtehtäviin ei voida sisällyttää nykyistä enemmän hoito- ja hoivatehtäviä.

Hoiva-avustajien sekä hoito-/laitosapulaisten laskeminen osaksi henkilöstömitoitusta

Yksityisiä sosiaalipalveluja koskevissa lupapäätöksissä hoiva-avustajat on sisällytetty hoito- ja hoivahenkilöstöön siltä osin kun he osallistuvat hoiva- ja hoitotyöhön. Henkilöstömitoitukseen huomioitavilta hoiva-avustajilta on edellytetty hoiva-avustajakoulutuksen suorittamista. Tällä hetkellä lähes kaikilla valtakunnallisilla palvelujentouttajilla on hoiva-avustajia hoito- ja

Dnro 3813/05.00.01.00/2016

12.5.2016

hoivahenkilöstössä. Nykyisten laatusuosituksen mukaan hoiva-avustajat eivät voi työskennellä yksin työvuorossa eivätkä he voi osallistua lääkehoitoon. Valvira katsoo, että nykyiset suositukset tältä osin ovat asianmukaiset.

Kuntoutushenkilöstön laskeminen osaksi henkilöstömitoitusta

Lupahallinnosta saatujen kokemusten mukaan vanhustenhuollon yksiköissä on vähän kuntouttavaa henkilökuntaa (fysioterapeutit, toimintaterapeutit). Kuntoutushenkilöstön huomioimista henkilöstömitoitukseen sillä osuudella, kuin he osallistuvat välittömään (asiakaskohtaiseen) hoitotyöhön Valvira pitää suositeltavana. Tätä tukevat myös vanhuslain tavoitteet aktivoivan ja kuntouttavan henkilökunnan määrän lisäämisestä.

Muiden sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoiden laskeminen osaksi henkilöstömitoitusta

Laatusuosituksen mukaan opiskelijat voidaan laskea henkilöstömitoitukseen, mikäli heidät on palkattu toimintayksikköön sijaiseksi, kun heillä on opintojen kautta riittävästi hankittua osaamista alan tehtäviin. Asiakasturvallisuuden ja hyvän laadun turvaamiseksi nykyisiä laatusuosituksen periaatteita ei ole Valviran näkemyksen mukaan syytä muuttaa.

Henkilöstö, jolla ei ole sosiaali- tai terveydenhuollon koulutusta

Ryhmään 'Muut' kuuluu toimintayksiköissä työskenteleviä ammattiryhmiä kuten keittäjiä, laitoshuoltajia/siistijöitä, virike- ja askarteluohjaajia sekä pyykkihuoltajia.

Lupahallinnosta ja valvonnasta saatavien tietojen perusteella toimintayksiköissä avustavissa työtehtävissä, kuten siivouksessa, vaatehuollossa ja ruokahuollossa toimivan henkilöstön määrää on pyritty vähentämään. Avustavia työtehtäviä on myös ulkoistettu. Näyttää siltä, että hoivahenkilöstölle on säilytetty aikaisempaa enemmän arjen toiminnan kannalta merkityksellisiä tukitehtäviä. Tämä taas on johtanut siihen, että hoivahenkilöstön työpanoksesta osa kohdistuu muuhun kuin välittömään asukkaiden kanssa työskentelyyn.

Virike-, liikunta- ja askarteluohjaajia ei vanhustenhuollon asumispalveluyksiköissä ole myöskään riittävästi. Valvira ja aluehallintovirastot tekivät yhdessä keväällä 2015 ennalta ilmoittamattomia tarkastuskäyntejä vanhustenhuollon ympärivuorokautisia palveluja tarjoaviin toimintayksiköihin kaikkien aluehallintovirastojen alueilla. Tarkastuksen kohteiksi valittiin yksiköitä, joissa hoitohenkilöstön mitoitus alitti syksyn 2014 kyselyssä 0,50. Tarkastetuissa yksiköissä henkilökuntaa oli niukasti muuhun kuin välittömään hoitotyöhön. Vanhusten osallisuuden ja aktiivisuuden tukemiseen tai toiminnan kehittämiseen henkilöstöresurssi ei tarkastetuissa yksiköissä riittänyt. Valvira pitää suositeltavana aktivoivan henkilöstön lisäämistä ja heidän työpanoksensa huomioimista henkilöstömitoituksessa

Dnro 3813/05.00.01.00/2016

12.5.2016

Yhteenveto

Valvira katsoo, että nykyisellä mitoitusluvulla 0,5 voidaan järjestää minimivaatimukset täyttävä hoito ja hoiva vain harvoissa tapauksissa. Kun ikääntyneet ihmiset asuvat kotona entistä pidempään, tulevat he ympärivuorokautisten palvelujen piiriin entistä huonokuntoisempina. Valvira toteaa, että tavoitteena tulee olla palvelujen laadun arvioiminen suhteessa siihen, miten se vastaa asiakkaiden tarpeisiin. Käytettävissä ei ole valtakunnallisesti kattavaa asiakkaiden toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnin mittaria, jonka perusteella laatua voitaisiin arvioida yhdenmukaisesti. Vaikka henkilöstömäärän lisääminen ei välttämättä paranna palvelun laatua samassa suhteessa, voidaan käytännössä osoittaa raja, jonka alittaminen vaarantaa asiakasturvallisuuden. Nykyisellä 0,5:n vähimmäismitoituksella ei kyetä riittävästi takaamaan asiakasturvallisuutta ja asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihoitoon ja kohteluun. Valviran näkemyksen mukaan henkilöstömitoituksen alentamiselle ei ole perusteita.

Ylijohtaja

Marja-Liisa Partanen

Ylitarkastaja

Elina Uusitalo